

SZEMLE

Négy könyvtári évkönyv.

1. Négy évkönyvet tanulmányoztunk át, budapesti tudományos nagykönyvtárak évkönyveit. E vaskos kötetek — az évi beszámolókon kívül — 50 tanulmányt tartalmaznak, és terjedelmük együttvéve 64 ív, vagyis több mint ezer lap. Bő termésre valló, örvendetesen nagy számok ezek. S olvasás közben kiderül, hogy e négy kötet így együtt kitűnő alkalmat kínál arra, hogy a magyar könyvtárügy csaknem minden időszerű, élő problémája és a magyar könyv- és könyvtártörténet legújabbban megoldott kérdései fölött seregszemlét tartsunk. E négy könyvtár tulajdonképp négy tudományos műhely. Mind-egyiknek megvan a maga sajátos légköre, színvonalja és a munkába vett témáktól függően kialakult tudományos arculata. Az egyikben a könyvtárépítést gondja, új útjainak keresése köti le az érdeklődést, a másikban a szabadpolccal elért eredmények és a könyvforgalom adatainak elemzése áll előtérben. A műszaki dokumentáció magyar és külföldi szervezeti megoldásait tanulmányozzák a harmadikban, s a kódexkutatás bonyolult problémáit oldozgatják a negyedikben. Tudjuk, hogy az 1500-ban kiadott búcsúlevelektől egészen a peremlyukasztású kártyák jelkulcsrendszeréig sok minden belefér e könyvtári évkönyvek tartalmi színeképebe. Amí csak újabb bizonyítéka annak, hogy mennyire összetett és ugyanakkor szerteágazó, komplex ismeretágakat ölelhet fel a könyvtártudomány gyűjtőfogalma.

E témaköri változatosság elsősorban annak köszönhető, hogy nem négy azonos profilú könyvtár, hanem a műszaki könyvtárügy és dokumentáció országos központja,

a SZABÓ Ervin hagyományait őrző fővárosi könyvtár, legnagyobb múltú egyetemi könyvtárunk és végül a magyar nemzeti könyvtár évkönyvei kerültek csaknem egyidőben az olvasók elé.¹ Mindegyik más-más szöveget képvisel a hazai könyvtárak együttesében, ennek megfelelően évkönyveik hangja és problematikája is egymástól élesen elkülönülő, más-más karakterű.

2. Ha jól akarunk szerkeszteni könyvtári évkönyvet, bizonyos „műfaji” követelményeknek óhatatlanul eleget kell tennünk.

Az egyik követelmény, hogy az évkönyveknek képet kell adniuk a közreadó intézmény működéséről: beszámolót, jellemző számadatokat vagy egyéb mutatókat kell közölniük, amelyek az intézmény eredményeit híven tükrözik.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár négy teljes ívet áldoz az évi beszámolóra, megosztva e terjedelmet a központ és a fiókhálózat munkájának ismertetése között. Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ még többet, öt ívet szánt a beszámolóra, de ennek négyötöde szól a központ teljesítményeiről, és egyötöde jut a 905 tagkönyvtárból álló hálózatra. Úgy gondoljuk, aligha meglepő, hogy a tömörebb jelentés a sikerültebb. Arányos, jól szerkesztett beszámolót tett közzé az Országos Széchényi Könyvtár. Figyelemre méltó a módszerük: erős kritikával kiválogatták a lényegeset a sokkal bőségebb

¹ Az 1962 utolsó negyedében megjelent négy évkönyv közül az Egyetemi Könyvtáré 1962-re, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtáré és az Országos Műszaki Könyvtáré 1961-re, az Országos Széchényi Könyvtáré pedig 1960-ra szól.

hivatali jelentésből, így sikerült legnagyobb könyvtári intézményünk munkáját alig két íven összefoglalni. Az Egyetemi Könyvtár évkönyvének szerkesztői lemondtak a beszámoló publikálásáról. Talán azért, mert nincsen mód az évkönyv folyamatos, évenkénti kiadására. A jelentés kihagyását persze ez sem indokolja, hisz három-négy évenként még nagyobb távlatú, plasztikusabb képet lehet rajzolni egy könyvtár munkájáról, fejlődéséről.

A másik műfaji követelmény abban áll, hogy évkönyveink lapjain csak a könyvtártudomány körébe vágó vagy azzal rokontárgyú tanulmányok kapjanak helyet. Az olyan dolgozatokat, amelyek nem tárgyak, hanem csupán a szerző személye révén kapcsolódnak az évkönyvet kiadó könyvtárhoz, elvszerűen ki kellene küszöbölni. Ismerünk olyan műszaki könyvtárosokat, akik kutatónapjukon roncsolásmentes anyagvizsgálattal, illetve fehérjekutatással foglalkoznak. De kinek jutna eszébe, hogy kutatási eredményeiket egy könyvtári évkönyvben közölje? Persze nem mindig ilyen egyszerűen vetődik fel a kérdés. Készülnek könyvtárainkban cikkek a műszaki könyvkiadásról és középkori filozófusok frissen felfedezett kéziratáról. Ezek habozás nélkül kiadhatók, ha az első témát kiadástörténeti, a másodikat kodikológiai szempontból tárgyalja a szerző. Írhatunk CSOKONAI „csalhatatlan jövődőléseiről” is, mint VARGHA Balázs teszi, ha nem a jövődölések tartalmi elemzése a célunk, hanem az, hogy egyrészt rávilágítsunk a múlt századi ponyvakiadók módszereire, másrészt felhívjuk a figyelmet a Széchényi Könyvtár aprónyomatványtárában lappangó, kibányászatlan kuriózumokra.

Ezzel szemben bármilyen sokra tartjuk S. LENGYEL Márta kitűnő tanulmányát a negyvennyolcas osztrák forradalom eszmei előtörténetéről, mégis keveseljük kiadásának ama egyetlen indokát, hogy a szerző a Széchényi Könyvtár munkatársa. Pedig egyébként őszinte hívei vagyunk annak, hogy történetíróink — a régi hungarocentrikus szemléletből kiemelkedve — hozzáállásanak a HABSBURG-abszolutizmus ellen küzdő osztrák és magyar politikai irodalom összefüggéseinek tisztázásához.

Hasonlóképp vélekedünk Ákos Károlynak *Apologetika és filológia* címmel az Egyetemi Könyvtár évkönyvében megjelent cikkéről, amelynek nagy igényű címe alatt

rövid fogalomtörténeti vázlatot találunk az „ördög”-ről. Miután a nagyszombati jezsuiták egykori, elsőrendűen teológiai gyűjtőkörű könyvtára az ateista és antiklerikális irodalom legfőbb gyűjtőhelye lett hazánkban, évkönyvébe jól beleillett volna egy erről a témakörrel szóló dolgozat. De nem valláskritikai részletkérdések fejtetése, hanem olyan nagyobb méretű tanulmány a magyar antiklerikális és ateista irodalomról, amelyet MÁTRAI László írt néhány éve a *Társadalmi Szemlében*.

3. Hosszú időn át folyt nálunk a harc a könyvtári szakirodalom állítólag túlzott történeti beállítottsága miatt. Ezeknek a vitáknak késői visszhangjaként hadd jegyezzük meg: a történeti jellegű tanulmányok mennyisége ellen folytatott hadakozás helyett inkább a könyvtárügyi cikkek színvonaláért kellett volna egyet-mást tenni. Sok volt a rövid lélegzetű, szakirodalomra nem támaszkodó, csupán a „mein System” átadását szándékoló cikk. A kezünkben levő négy évkönyv azonban ebből a szempontból minőségileg megváltozott képet mutat: e kötetekben nagyrészt alapos, jól megírt könyvtártani cikkeket találunk.

Élen járnak az Egyetemi Könyvtár évkönyvének szerzői: DOMANOVSZKY Ákos éles logikával boncol katalogizálási kérdéseket. TÓTH András az annyira időszerű hálózati témához nyúl erős problémaérzékkel. HUNYADY Piroksa a könyvtár 140 olvasóját vallatta ki, hogy bizonyos olvasáspszichológiai megállapításokat tehessen. PAJKOSSY Györgyné és ZELENKA István pedig korszerű címléírasi szabályzatot készített még 1957-ben a periodikák feldolgozásához. Csak a több éves késést sajnáljuk, amellyel ez a szabályzat napvilágot látott. Itt említjük meg DÉRY Miklósné mintaszerű bibliográfiáját, amelyben az Egyetemi Könyvtárral foglalkozó irodalmat gyűjtötte egybe.

Az Országos Műszaki Könyvtár évkönyve egyetlen történeti tárgyú cikket sem tartalmaz, viszont el kell ismernünk, hogy könyvtártani és dokumentációs cikkei jók, sok újat mondanak. Kiemelkedő jelentőségű POLZOVITS Ivánnak a dokumentáció szervezeti megoldásairól írt munkája. Tanulságosak az országos szintű szervezés nehézségei a tőkés államokban s lehetőségei a Szovjetunióban és a népi demokratikus országokban. Ugyanakkor

elszomorító a hazai fejlődés ziláltsága, a sok párhuzamosság és szervezési formáink ésszerűtlensége. FEJÉR István a szakirodalom elévülésének vizsgálatához járul hozzá új szempontokkal. HOVÁNYI Gábor RANGANATHAN kettőspont-osztályozását ismereti behatóan. OROSZ Gábornak egyszerre két dolgozata is megjelent (egyik az Országos Széchényi Könyvtár évkönyvében), s ezekben beavatja olvasóit az egy-soros és a kétsoros peremlyukasztású kártyák jelkulcsrendszerének problémáiba.

Olvasószolgálati munkákkal kapcsolatban a kutatás egyik legtermékenyebb területének ígérkezik a könyvtárhasználat elemzése és az olvasóigények felmérése. Ez a kérdés azonban csak két évkönyvben szerepel — más-más hangsúllyal. A Széchényi Könyvtárban egyetlen ilyen tárgyú dolgozat készült; írója KÓKAY György. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban viszont a munkatársak egész sora (BARTA Andrásné, KEFES Ágnes, D. JÁMBOR Mária, MARÓT Miklós, DOBOS Piroska, G. BALLAGI Ágnes, BIKÁCSI Lászlóné és PATAKI Ferenc) foglalkozik ezzel a témakörrel. A szabadpölc-rendszerrel a gyermekkönyvtárak problémáin keresztül az ismeretterjesztő, valamint a szöveget szépirodalom forgalmának elemzéséig sokoldalúan vizsgálják a kérdéseket. Érdeklődést keltő TÖBLÁS Áron cikke is a *Tolsztoj-émlékkönyv* szerkesztésének műhelytitkairól. SZESTEY Gyuláné és DRECHSLER Ágnesnek a könyvtárosképzésről szóló beszámolóit azonban helyesebb lett volna beépíteni az évi jelentésbe.

A Széchényi Könyvtár évkönyvéből nem maradhat említetlenül V. WINDISCH Éva cikke; ebben a szerző igen világos érveléssel bírálja az ETO gyengéit a történeti irodalom szakozása szempontjából. A Széchényi Könyvtárban azonban legfőbb gond az intézmény felköltöztetése az egykori királyi várba, illetve a budavári palota YBL-HAUSZMANN szárnyának könyvtár céljára való átépítése. Ezzel áll összefüggésben NAGYDIÓSI Gézánének a hírlaptár férőhely-igényéről szóló cikke. S ezt szolgálja TOMBOR Tibor *A nagykönyvtárak építésének új útjai* című kitűnő összefoglalása is. Ez a tanulmány könyvtári szakirodalmunk komoly nyeresége.

4. Történeti jellegű cikkeket nagyobb számban csak a Széchényi Könyvtár és az Egyetemi Könyvtár évkönyveiben találunk. Ez magától értetődő, mivel e két

könyvtárunk rendelkezik hazai viszonylatban a leggazdagabb kéziratállal. Ösnyomtatvány-gyűjteménnyel, Régi Magyar Könyvtárral és ehhez megfelelő felkészültségű munkatársi gárdával.

Több kódexkutatással foglalkozó tanulmányt is olvashatunk évkönyvekben. MEZEY László mindkét helyen szerepel: egyik dolgozatában egy corvinának tartott tengerészeti térképről bebizonyítja, hogy sohasem tartozott MÁTYÁS király könyvtárába, a másikkban pedig meghatározza egy XIV. századi breviárium másolásának idejét. KENYERESNÉ BOLGÁR Ágnes az Egyetemi Könyvtár papírkódexek vizsgálatára alapján a provenienciára és vízjelkutatás összefüggéseire mutat rá. BORZSÁK István a Corvina két TACITUS-kéziratáról ír, amelyek közül az egyik II. ABDUL HAMID szultán ajándékaként a budapesti Egyetemi Könyvtárba került, a másik pedig a marosvásárhelyi Telekitékából egy magyar származású, amerikai antikvárius, Gabriel WELLS közvetítésével a Yale-egyetem könyvtárába.

DONÁTH Regina a XVII. századi Kolozsvár életéhez nyújt érdekes adalékokat egy egyetemi könyvtári kézirat alapján. A napóleoni idők pesti egyetemi életére vonatkozólag DÜMMERTH Dezső tár felegész sereg jellemző részletet. A tanulmány központjában a fiatal HORVÁT István áll. A szerző kezében levő adattömeg az egyén és társadalom dialektikus kölcsönhatásának bemutatásával mélyebb távlatú kép megrajzolására is lehetőséget adott volna. LENGYEL Béla a marxista szemléletnek a magyar regényírásban való jelentkezéséről ír, TIMÁR Szaniszló munkásságát ismeretve. SZALATNAI Rezső JUHÁSZ Gyula egyetemi éveiből kutatott fel színes emlékeket, a költő ugyanis 1902—1906 között mindennapos látogatója volt az Egyetemi Könyvtárnak.

A jelek szerint tervszerűen folyik az Egyetemi Könyvtár történetének feltárása. Ez alkalommal a könyvtár régi vezetőiről, illetve munkatársairól szóló, értékes tanulmányokat olvastunk az évkönyvben: PÁLVÖLGYI Endre BRETSCHNEIDERRŐL, VÉRTESY Miklós pedig SZINYEI József és HORVÁT Árpád működéséről ír.

Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyvéből két cikket kell kiemelnünk. Az egyik BORSA Gedeonnak széles alapvetésű, tárgyát történeti összefüggéseibe is

jól beágyazó tanulmánya azokról a nyomtatványokról, amelyek a törökök ellen Magyarországon 1500-ban meghirdetett búcsú alkalmából láttak napvilágot. A másik MARKOVITS Györgyi *Üldözött költészet* című dolgozata. Ebben a szerző a HORTHY-címszakban kitiltott, elkobzott, perbe fogott versesköteteket veszi számba, a XX. század magyar cenzúratörténetéhez szolgáltatva nélkülözhetetlen adatokat. Ezenkívül ISZLAI Zoltán SÁNDOR István *Magyar könyvesházának* fogadtatását mutatja be az egykorú kritikák tükrében. SCHÜTZ Ödön a Széchényi Könyvtárban talált régi örmény nyomtatványokról számol be, FAZAKAS József pedig 18 eddig feltáratlan régi magyar könyv bibliográfiai leírását adja.

Az Országos Széchényi Könyvtár történetével foglalkozó cikket ez alkalommal nem találunk az évkönyvben, be kell érünk egy 1951-ben létesített tár, a fotolaboratórium és mikrofilmtár történetével (BABICZKY Béla írta). A táruk történetét egyébként igen fontosnak tartjuk, előmunkálatok az intézmény-történet megírásához.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban dícséretes módon foglalkoznak a könyvtár múltjának kutatásával. Örülünk ilyen közleményeiknek, mert mind jó forrásai lesznek századunk magyar könyvtártörténetének. A könyvtár központjának előtörténetét és az alapítás körülményeit REMETE László tisztázza értékes tanulmányában. SIMON Lászlóné, KURUNCZY Lajosné és MARÓT Miklós pedig megírta a mátyásföldi fiókkönyvtár történetét. Munkájuk érzékeltes képet ad kultúrforradalmunk kibontakozásáról Budapest egyik peremvárosában.

A történeti tárgyú dolgozatokról elmondhatjuk, hogy általában nagy felkészültséggel és elmélyedéssel íródtak. Ezen a téren nincs helye alkunak, a könyv- és könyvtártörténet végre is művelődéstörténeti stádiumok, s ennek a tudományágnak kialakult hazai színvonala követelményeket támaszt a szerzőkkel szemben. Ellenben zavaró az, hogy a tervszerűségnek csak itt-ott, kevés helyen látjuk a nyomát, nagyon spontán jellegű a kutatók témaválasztása. Ennek egyik oka feltétlenül az, hogy a kódexkutatástól a XX. századi könyvkiadókig rendkívül széles körű, kiterjedt a munkamező. A másik

azonban nyilván az, hogy e munkálatoknak nincs jól átgondolt, megvitatott országos terve.

5. Az ismertetett négy kötet közül három nyomdai úton állítottak elő, csupán az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ évkönyve készül még mindig házi sokszorosító üzemükben. Nyomdai kivitel szempontjából kétségtelesen az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve a legizlésebb. Érdemes volt az első kötet kiadásakor a tipografizálás egyik kitűnő mesterét, SZÁNTÓ Tibort bevonnai a tervezésbe.

KÉKI BÉLA

Steinberg, S. H.: Five hundred years of printing. With a foreword by Beatrice WARDE. 2. ed. London, 1961, Penguin books. 394 l., 24 t.

Ha csak a második világháború után született nyomdászattörténeti irodalom felett akarna valaki szemlét tartani, beszámolója vaskos köteté duzzadna. A mainzi *Gutenberg-Jahrbuch* kötetei, nyomdászmonográfiák, neves kiadók és könyvkereskedők bőven áradó emlékiratai, szakfolyóiratok évfolyamai könyvtárakká növekedve szolgáltatnak új adatokat a nyomdászattörténetről és a konszolidáció századairól. Nehéz feladatra vállalkozik, aki az új eredményeket összefoglalva, régi megállapításokat korrigálva vagy ezekkel vitatkozva, higgadtan és magabiztosan — mert ezt szereti az olvasó — mindenképpen mai szintézisét akarja adni a nyomdászattörténetnek. STEINBERG olvasmányos, a stílus eleganciájának apró ajándékaival kedveskedő, gazdaságtörténeti, művelődéstörténeti utalásokban bővelkedő összefoglalója beavatottak és érdeklődők számára egyformán becses írásmű. Szerzője nem is tűzött ki ilyen nagy feladatot maga elé. Nyomon követi a technika fejlődését, de kikerüli a technika részleteiben való elmerülés veszélyét. A nyomdászattörténetet és későbbi századainak problémáit felveti, leszűri a szakirodalom tanulságait, önálló kutatásokra nem támaszkodik. Műfaja korlátait nem lépi át — ezt nem is akarja —, de nem egy sikeres fejezetben megmutatja, milyenek kellene lennie egy széles körű nemzetközi adattárra épülő szintézisnek.

A technikai részletek, hogy miként lett a rajnai bortermelők sajtójából nyomdagép,

egy hatalmas iparág alapja és a művelődés-történet új korszakának elindítója, nem rekonstruálhatók, — állapítja meg STEINBERG. KVELHOFF jelentése a könyvnyomtatás művészetéről az 1499-ből való kölni *Chronikában* a technikára kevés ügyet vetett. DÜRER rajza GUTENBERG sajtójáról 1511-ből való és nem eléggé pontos, nyilván emlékezetből készült KOBERGERNÉL tett látogatása után. De mit is jelentene ennek a lassú, fárasztó, működtetéséhez nagy testi erőt igénylő gépnek a látványa, ha a kísérletező munkafolyamat apró részleteit nem ismerjük. A rajta nyomott könyvek egy része azonban megmaradt, és ezeknek betűiről, lapjairól a leglényegesebb tudnivalók kielemezhetők, és ezt elvégezte a nyomdászattörténet. Az a bonyolult vita, ami a nyomdászattörténeti irodalomban GUTENBERG, FUST és SCHÖFFER szerepének értékelése körül lezajlott, valóban nem üdítő táplálék a könyv története iránt érdeklődők számára. Hogy ki volt GUTENBERG valóban: erre felel a *42 soros Biblia* és a *Catholicon* kolofonjából kisugárzó lélek fénye. A be nem avatottnak elég lehet ennyi is, de STEINBERG leszűri a századokon át folyó vita leglényegesebb tanulságait: GUTENBERG fejlesztette ki a mozgatható betűkkel való nyomtatást a kísérletezés homályban maradt éveit után a *sokszorosítás* technikájává, és ez a technika — ha javított is rajta 1620 körül a holland Willem Janszoon BLAEU — radikális módosítás nélkül háromszáz éven át változatlan maradt. Nem az az érdeme, hogy könyveket nyomott, mert könyveket előtte is nyomtak; a korszakalkotó az volt GUTENBERG eljárásában, hogy egy eredeti szöveg több száz, később több ezer és több tízezer példányban kerülhetett ki követői gépe alól, és ezek a szövegek azonosak voltak az eredetivel; még az elkövetett sajtóhibákat regisztráló jegyzék is ezt az azonosságot bizonyította. Ő és FUST ősapja a nyomtatott szó modern „publicity”-jének, aminek előfeltétele volt egy azonos tömegű termék szabadon kombinálható betűegységekből, végtelen variációkban és kompozíciókban: ez a találmány igazi jellemzője. Így indul STEINBERG előadása, és így folytatja az írott szó elterjedésének történetét EDISON és MARCONI koráig: mindig a gazdaságtörténeti vonatkozások és intim művelődéstörténeti kapcsolatok feltárásával. Vitatkozó kedvét nem éli ki,

de nem is nyomja el. A periodizálás kérdésében károsnak tartja, hogy a szakirodalom az ősnymtatvány korszak végét 1500. december 31-ben állapítja meg: így kettészakítja a könyvnyomtatás első századát, ezt a termékeny korszakot. A kutatók figyelme erősen a XV. századra irányult, mintha 1500 választóvonal lett volna. Anton KOBERGER 1445 és 1513, Aldus MANUTIUS 1450 és 1515, Johannes FROBEN 1460 és 1527, Henri ESTIENNE 1460 és 1520, Geofroy TORY 1480 és 1533 között működött; a két félidő nem különíthető el, mert a betűtervezés, a betűöntés, a nyomás, a kiadás, a szerkesztés értékes funkciói ezekben a műhelyekben ebben az időben egygyé olvadnak. Ebből a megfontolásból folyóan STEINBERG a könyvnyomtatás „kalandjának és művészetének”, majd a diadalmas könyv regényének történetét a következő — általa is bevállaltan „durva” — felosztásban tárgyalja: 1. az alkotó század: 1450—1550; 2. a konszolidáció századai: 1550—1800 az első század eredményeinek továbbfejlesztése a konzervatív szellemében; 3. a könyvnyomtatás technikájának hatalmas fejlődése 1800-tól napjainkig

Ebbe a három korszakba sűríti bele STEINBERG a könyv regényének izgalmas fejezeteit. Az elsőbe az írott könyv utánzása alól való felszabadulás, a betűtervezés és öntés, az „antikvának” a „gót” vetélytárs feletti diadala, a nyomdászat csodával határos gyors elterjedésének történetét. A Mainzból 1460 körül vándorútra ment német nyomdászok — akik kiharcolják a nyomtatott könyv diadalát a kézzel írt könyv felett, amelynek gazdag főurak és gyűjtők voltak a patrónusai — nem a germán kultúrát vitték szét: tanult és művelt, olykor tudósnak számító mesteremberek voltak, s hogy megélhessenek, be kellett illeszkedniük a kereskedelem nemzetközi feltételei közé: piacot kellett teremteniük, — írja STEINBERG. Tipikus példaként említi a mainzi Johann NEUMEISTER pályáját. NEUMEISTERT Folignoba hívja egy tudós humanista, ennek a számára készíti el DANTE *Divina commedia*-jának első kiadását 1472-ben, majd visszatér Mainzba, de röviddel ezután Albiban, a Languedocban alapít nyomdát. Otthonos lesz az olasz művészetben, és elkészíti TURBECREMATÁ *Meditationes*ét (1479, 1481) a római S. Maria sopra Minerva falfest-

ményei után készült illusztrációkkal. Végül a Lyon melletti Amboise-ban székelő bíboros hívja meg NEUMEISTERT, és itt nyomja a csodálatos *Missale secundum usum Lugdunū* 1487-ben.

STEINBERG könyvének a nyomdászatnak Németországban, Itáliában, Franciaországban, Spanyolországban, Portugáliában és Angliában való elterjedéséről szóló fejezete tudománytörténeti, művelődéstörténeti utalásaival ugyancsak vonzó olvasmány. A nemzeti nyelveken folyó könyvtermelés fejezetében az adatok gazdag felsorakoztatásával szemlélteti a nyomdászok szerepét a nemzeti nyelvek standardizálása körül. Az első szótárak, a kétnyelvű kiadások, a fordítások — mind egy növekvő laikus olvasó réteg igényeinek szolgálatában — szorítják háttérbe a latint, alakítják ki a szellemi aktivitás nemzeti frontjait. Döntő a szerepük a megközelítően egységes irodalmi nyelv kialakításában. A nyelvtörténet kutatója is rálapozhat itt jól használható könyvtörténeti adatokra, nem csak ismeretekre, mint az olasz példában. Annibale CARO: *Lettere familiari* (1572—75) című művében és az Accademia della Crusca *Vocabulario*-jában (1612) alkalmazza először a nyomdász a toszkán nyelvjárást, és ezt fogadta el minden olasz nyomdász: így kerekedik a toszkán nyelvjárás a római, nápolyi, lombard és más olasz nyelvjárás fölébe. Franciaországban Robert ESTIENNE vezeti be az „accent grave”-ot, az „accent aigu”-t és a hiányjelet: a francia nyelvészek máig sajnálják, hogy nem volt merészebb újításaiban. A nyelvújítók sokszor nem számoltak a nyelvfejlődés egy fontos tényezőjével: a nyomdászok konzervatívizmussal, — állapítja meg szellemesen STEINBERG.

Az első rész további fejezetei az „alkotó század” kelendő könyveiről, a címlap és az illusztráció történetéről hasonló módon olvasmány-élményeket ébresztők. A konzolidáció két és fél évszázadáról szóló második rész az egykor hatalmas Hollandia és három nagy nyelvterület könyvtermeléséről, nyomdászaik és pártfogóik kapcsolatáról, az olvasó közönségről, az időszakai sajtóról és a cenzúráról ad körképet. STEINBERG könyvének ez a két — terjedelmesebb — része a kidolgozottabb, az igényes és magas szintű ismeretterjesztés példaképe. A magyar olvasó annál inkább sajnálja, hogy MISZTÓR-

FALUSI KIS Miklósról egy félmondatban, MÁTYÁS király könyvtáráról csak néhány mondatban, HESS Andrásról pedig egyáltalán nem esik szó.

A napjainkig terjedő utolsó másfél század nyomdász- és könyvtörténetével foglalkozik a terjedelmre kisebbik, harmadik része a könyvnek. A XIX. századi nyomdászatot végigkíséri a századforduló táján üzembe helyezett monotype-gép beiktatásáig, és jelzi a kitekintést, a kísérletezés állapotában levő új technikai fordulatot: az öntvény helyettesítését érzékeny filmmel, amelyre egy fénykéve előtt elhaladó, áttetsző matrica vetíti a betűket. Ennek a harmadik résznek két olvasmányos fejezete a XIX. és XX. század olvasóközönségéről, a könyvpiar best-sellerjeiről és tartósan kelendő könyveiről már csak az angol-amerikai könyvtörténet adataival él; sajnálatos nélkülözőnk az első két részben jelentkező nemzetközi adatokat. Az angol nyelvű irodalom kutatója itt is rálapozhat érdekes példákra. A cenzúráról szóló rövid fejezet egynemely torzítási az író világnézeti korlátairól árulkodik. A könyvet jól válogatott bibliográfia, egy további, a megíráshoz felhasznált forrásművekre utaló, gazdag jegyzet és névmutató zárja le.

KÓHALMI BÉLA

Ruf, Paul: Säkularisation und Bayerische Staatsbibliothek. Bd. 1. Die Bibliotheken der Mendikanten und Theatiner (1799—1802). Wiesbaden, 1962, Harrasowitz. 628 l.

A müncheni Bajor Állami Könyvtár tudós igazgatója hatalmas, alaposan dokumentált kötetében egy oly esemény sor bemutatását kezdte meg, amely komoly mértékben átalakította a délnémet könyvtárügy szerkezetét, befolyásolta állományának összetételét, s amely — a történeti analógia következtében — érdeklí mindazokat, akik a magyar szerzetesrendek felszólásával kapcsolatos könyvmozgás történetével foglalkoznak.

Bajorországban a szerzetesrendek felszólításának időuteme eltért a magyar fejlődéstől. A jezsuita rend 1773. évi felszólítását ott nem követte oly gyors ütemben a teljes aufklárista abolíció; amikor nálunk 1802-ben az oktatórendek restitúciója a reakciós művelődéspolitikai egyik látható jeleként bekövetkezett, ott — a fel-

világosultabb francia kormányzati elvek nyomában — éppen akkor léptek egy igen erőteljes szekularizációs akció útjára. Ennek során — túl a felvilágosult és maradi elvek ellentétén — bajor-osztrák-porosznacionalista és protestáns-katolikus felekezeti ellentétek is erősen éreztették hatásukat. A bajor szekularizáció igen éles szerzetesrend-ellenes hangulatban ment végbe, s éppen ezért elsőknek a koldulórendek kerültek sorra. E rendek széles köre (minorita és obszerváns ferencesek, sarús és sarútlan karmeliták, ágostonosok, domonkosok és kapucinusok) tekintélyes könyvtárhálózattal rendelkezett: csupán a felosztás első évében 93 kolostori könyvtár anyaga mozdult ki eredeti helyéről.

A mű először a megmaradt szerzetesi könyvanyag nagy részét magába fogadó (akkor kb. 100 000 kötetes) Bajor Állami Könyvtár helyzetét ismerteti, s jelzi, hogy a jezsuita rend 1773-i felosztásakor a müncheni rendház 23 000 kötetes könyvtára került be a könyvtárba; a többi jezsuita anyag csak később és lassú ütemben, mivel a rend vagyonát öröklő máltai lovagrend nehézségeket támasztott a könyvtárak átadása terén. Az 1802-ben megindított abolíció vezérmotívumaként (kissé mellőzve az ideológiai háttérrel) csupán a kamerális szempontot jelöli meg: véleménye szerint szinte egyedüli cél volt a rendi vagyon árverés útján történő likvidálása. A hivatalos tényezők (így a bajor állam könyvtára is) csak a könyvtári értékek védelmére törekedtek, s a túlnyomórészt aszkétikus jellegű tucatirodalmat megfontolás nélkül bocsátották bizonytalan útjára. Majd rátér a szekularizációt végrehajtó apparátus személyi kérdéseire, s különös figyelmet szentel J. Chr. **ARETIN** államtanácsos, későbbi könyvtári főigazgatónak, aki egy párizsi tanulmányút alkalmával ismerkedett meg a francia szekularizáció módszereivel, s alkalmazta azokat — **LUCIEN BONAPARTE** bajor belügyi kormányzata alatt — a gyakorlatban is.

A szekularizáció lebonyolításával foglalkozó fejezetek a magyar könyvtártörténet számára is tanulságosak. Az 1802. február 10-én kiadott rendelet megjelenése után az Állami Könyvtár állománya kiegészítése és az értékek védelme céljából azonnal helyszíni válogatást javasolt, amit a pénzügyileg érdekelt kormányzat csak nehezen engedélyezett. A begyűjtő körüt

során **ARETIN** legbensőbb munkatársa, **B. BERNHART** négy hónap alatt 54 kolostort keresett fel, válogatta végig könyvtáraikat, s szállíttatta közvetlenül Münchenbe az értékeesebb anyagot.

A begyűjtés során — melyet még további válogatások követtek — 8900 kötet került állami tulajdonba, elsősorban kódexek, kéziratok, ősnymtatványok és bibliofil értékek. A bajor szekularizáció során összesen 325 000 kötet került ki a szerzetesek könyvtáraiból, azonban végül is csupán 38 000 kötet került állami kezelésbe. A nagy különbséget azzal magyarázható, hogy a lelki gondozással foglalkozó rendek szinte minden egyes tagjának cellájában — a központi rendházi könyvtár mellett — azonos művekből álló kiskönyvtárak keletkeztek. Rengeteg többes példány került össze: így pl. **KEMPIS** Tamás híres műve csupán 14 rendházból 53 féle kiadás 380 példányában. A felesleges, túlnyomóan hitbuzgalmi jellegű kiadványok kalapács alá, s ha így sem keltek el, hálalók kezére kerültek. Így az a furcsa helyzet állt elő, hogy a szekularizáció következtében — melynek egyik legfontosabb célja éppen az volt, hogy a szerzeteseknek a néptömegekre gyakorolt káros hatását megszüntesse — nagy tömegű hitbuzgalmi mű jutott el az egyszerű magánosok kezébe. A felvilágosult bajor kormányzat egy már elkésztett 1803-i rendelkezése ezen úgy próbált segíteni, hogy az árverésekből visszamaradt anyag bezúzását rendelte el.

A mű utolsó fejezete (500 lapos terjedelemben!) az egyes kolostori könyvtárak sorsát vizsgálja, s (mint a korabeli szervek) természetesen csak az értékeket veszi szemügyre. Az egyes könyvtárak sorsára vonatkozóan eltérő jellegű és mennyiségű adatokkal rendelkezik. Ha teljes adatanyag van birtokában, akkor 1. a felosztás előtti katalógusok alapján ismerteti az eredeti állomány fejlődését, jellegét, a rendházban történt elhelyezését; 2. szintén eredeti könyvjegyzékek alapján a válogatás alá került értékek jellegét, a szereplő auktorokat és a begyűjtő utazás helyi eredményét; 3. a ritkaságok jelenlegi lelőhelyét és könyvtári jelzetét; 4. az ott hagyott anyag árverésének módját s az árverezett könyvek jelenlegi lelőhelyét (több esetben pl. a British Museum könyvtára, a cambridgei egyetemi könyvtár stb.). Számszerű összefoglalásából kiderül, hogy

a felosztás összesen 6535 raritás-kötetet mozgatott meg, s hogy ezek közül ma 6333 kötet hollétét tudta jelzetszerűen megállapítani (kétharmadrészben a Bajor Állami Könyvtár ősnymotatvány- és kéziratárában). Függeléként a bajor ferences rendtartomány XVIII. századi könyvtári szabályzatait közli.

Az egyes kolostorok felosztásának in extenso ismertetése során gyakran bocsát-kozik ismétlésbe, s ezzel a mű terjedelmét bizonyos mértékben feleslegesen felduzzasztja. E részletmegjegyzés azonban nem érinti azt a kétségtelen tényt, hogy RUF alapvető munkát végzett: adatgazdagságával a bajor, módszertani szempontból a többi érdekelt ország könyvtártörténete számára. Világosan mutatta be a bajor szekularizáció elsődlegesen kamerális szemléletmódját (de mellőzve az ideológiai vonatkozásokat); az értékek védelmével kapcsolatban az állami könyvtár aktív szerepét s jó szakmai felkészültségét; a tucatárúval kapcsolatban a józan (először szimplifikáló) szemléletmód alkalmazását. Kötetéből — melynek folytatásaként az 1803. évi akció történetét ígéri — nem csak a könyvtártörténet művelői tanulhatnak.

TÓTH ANDRÁS

Libri e stampatori in Padova. Padova, 1959, Tipografia Antoniana. XXXI, 466 l., 4 t.

1957-ben halt meg Giuseppe BELLINI, egy sereg nyomdatechnikával, könyvtörténettel, bibliofilával foglalkozó könyv szerzője, a páduai *Tipografia* 38 éven át volt igazgatója, papneveldei adminisztrátor. Két évvel később barátai és tanítványai Antonio BARZON szerkesztésében nyegletük jeléül tiszteletére emlékkönyvet adtak ki.

A kötet a BELLINIRŐL szóló megemlékezésen kívül tizennyolc tanulmányt tartalmaz. Ezek terjedelmükben, jellegükben és színvonalukban egymástól igen különböznek, de tárgykörük — páduai vonatkozású könyvtörténet — azonos. A szakmabeliek részére készült írások között a legjelentősebb, legfontosabb, s egyben a legterjedelmesebb Antonio SARTORIÉ. Rövid bevezetéssel és magyarázatokkal a XV. századi páduai nyomtatóművészetre vonatkozóan az ottani állami levéltár anyagából száznál több, értékes adatokat tartalmazó,

egykorú dokumentumokat közöl, túlnyomórészt nyomdászokhoz vagy nyomdászok által írt leveleket. Igen érdekes Giorgio E. FERRARI tanulmánya. Melchiorre GIULANDINO működésével kapcsolatban a páduai tudományos könyvkiadás XVI. század középi viszonyairól, céljairól, nehézségeiről fest jellemző képet. A kötet történet barátait a Biblioteca Capitolareban levő kódexek és ősnymotatványok kötéseinek leírása — BARZON szerkesztő írása — fogja érdekelni. Paolo SAMBIN a két ASTORELLI jogtudós 54 kötetes könyvtáráról 1421-ben készült leltárt közli.

Újkori témával az emlékkönyv írói közül igen kevesen foglalkoznak. Giuseppe BALASSO a *Giornale Euganeo* című folyóiratnak a nemzeti öntudat ébresztésében 1815—48 közt való szerepéről ír. Emilio CAVALLINI sorra veszi városának XIX—XX. századi nyomdáit, de nagyon vázlatosan, az egyes műhelyekről alig mond valamit.

A cikkek legnagyobb része rövid lélegzetű, egyes nyomdákkal és páduai könyvtárakban őrzött régi könyvekkel, illetve ezek részproblémáival foglalkoznak (miniált kódex, kéziratós földrajzi atlasz szerzője, DIOSCORIDES herbáriumát tartalmazó XIV. századi kódex 467 illusztrációja, egy héber könyvet kiadó ősnymodász, Nicolò BETTONI nyomdájának története, a VOLPI—COMINIANA család tipográfiai műhelye stb.).

Az egész kötetben egyetlen nem páduai vonatkozású témát találunk, s ez Augusto MONTICELLIÉ, aki a grafikának a könyv-illusztrálásban elfoglalt szerepéről ír. Űgyes, laikusok részére szánt összefoglalásában 14 lapon a fametszettől kezdve a fotomechanikus sokszorosításig mindent kitér.

A szép kiállítású, számos fekete-fehér és néhány színes facsimilét tartalmazó kötetet érdemes kézbevenni a régi könyv barátainak, és el kell olvasni annak, aki az olasz könyvtörténet elmúlt századaival foglalkozik.

VÉRTESEY MIKLÓS

Kozocsa Sándor: A magyar irodalom bibliográfiája 1956—1957. Bp. 1961, Gondolat. 717 l.

Kozocsa Sándor új kötete úgy simul az ember tenyerébe, mint temérdek ígélet és bizonyosság. Valóban: két év magyar

irodalmának, a magyar irodalmi könyvkiadásnak summája, s visszhangja ez. Az eredeti irodalmi művek mutatójáról van szó, ahogyan ma Budapesten hálóbá fogható a magyar írók termelése. Írástudó számára érdekesítő olvasmány: a hőmérő megbízhatóságával mutatja egy nemzet irodalmának körforgását tizenkét hónap közvéleményében. A két esztendőt az összeállító természetesen külön-külön csoportosította, hisz műve egy-egy év beszámolója.

Lapozgatjuk, forgatjuk a vaskos könyvet, mennyi adat, mennyi jele az irodalmi életnek és erőnek, s mégis hamarosan csüggedten állunk meg olvasmányunkban. Ez a kötet sem mutatja, hol tart a magyar irodalom az európai irodalmi olimpián. Gyorsan kiderül, hogy hiányzik, vagy csupán töredékesen van jelen a szomszéd államok magyar irodalmi kiadványainak bibliográfiája, Kozocsa nem bírta az egyetlen hálóbá beteregni a külföldi magyar anyagot is, öt világrész magyar irodalmát és visszhangját.

Ez tehát így nem az egész kép, csak a közepe. A magyar irodalomnak nincs egységes, minden magyar művet s minden magyar műről szóló ismertetést felfogó évi bibliográfiája. Ez a statisztikai összeállítás, melyet adatszerűségében nem tudunk ellenőrizni, mert meghaladja az ismertetés igényét, az irodalom közvetítésének dolgában messze elmarad a tényleges magyar könyv-valóság mögött. Nem vált ugyan gyűjtési elvvé és köteleességgé irodalmi produkcióink tervszerű kimutatási megnyirbálása, de óhatatlanul gyakorlattá alakult. Aki akár az elmúlt friss évtizedek magyar irodalmi bibliográfiáját szeretné meg szemlélni, akár évek múlva nyúlna ehhez az anyaghoz kutató kézzel, saját gyűjtőmunkájával szerezhethet csupán teljes és hiteles adatszerűségeket. Tudjuk, hogy MÓRICZ Zsigmond, ADY, GÁRDONYI és JÓZSEF Attila a két évben megjelent például Magyarországot határain kívül is magyar nyelven, de ez a bibliográfia mit sem tud erről. Persze nem elég elégedetlennek lenni mindezzel, időről időre, egy-egy Kozocsa-bibliográfia kritikája alkalmával. De hol mondjuk el mindezt, ha nem itt, ahol az adatok kísérletiesen szorítanak e fájdalom elmondására?

A két év anyaga önmagában véve is érdekes és elgondolkoztató. Kozocsa Sán-

dor évről évre újabb és újabb kombinációkba csoportosítja adatait. Interpretációja kétségtelenül érdekes és szellemes. Így például külön csoportosítás fogja össze az Országos Kiadói Konferencia hírlapi vizsgálatuközését, egy másik a könyvkiadók terveit sorakoztatja fel, külön része van a könyvsorozatoknak (vezető íróink is hozzászóltak ehhez a tárgyhöz), van rovata a könyvterjesztésnek, az ünnepi könyvhétnek, a könyvtárügynek, a levéltárügynek, a könyvtártörténetnek, az olvasómozgalomnak, a sajtónak általában s külön a sajtótörténetnek és külön a hírlapoknak és folyóiratoknak. Differenciálódtak az eddigi bevezetett kategóriák is, így például külön csoportosítása van az *Irodalmi Élet*-ben az irodalmi társaságoknak, az irodalmi vitáknak, az irodalmi pártosságnak, a fiatal írók ügyének, a vidéki irodalom problémáinak s az Írószövetségnek is. Örülünk neki; egy-egy fejezetnél fölfigyelünk a tudomány szempontjából is számba jövő írásművekre. Persze, a bibliográfia mindent számba vesz, nem mérleget, csak csoportosít. Biztos, hogy a mozaik-csoportosítás jogos és érvényes, de némi önkényesség azért akad a pozitív kombinációban is. Mindenesetre a kollektív kép korszerű, és kombinálja az irodalomtörténet anyagát és módszert a szociológiával. Sajnos, az anyag tüzetes átolvasása arról győz meg, hogy a komoly címszók alatt sokszor jelentéktelen matéria lapul meg.

Az irodalom igazi áramát egyes írók évi produkciója s annak visszhangja alkotja. Ez a része a testes kötetnek a legterjedelmesebb és természetesen a legérdekesebb is. Könyvkiadásunk kétségtelenül szélesebb skálájú lett e két esztendőben, éppen régebbi és félmúltbeli nagy s jelentős íróink műveinek újrapiublikálásával. Ez a legszembetűnőbb adat. S nem kevésbé szembeötlő, hogy a könyveknek akadtak lelkiismeretes kritikussai és kommentátorai. Hány író t ejtett el évekkkel előbb a könyvkiadás és irodalompolitika, széttörte érvényüket, mint a nádszálat s vízre vetette, vigye el a sodra. Sem új olvasóink tábora, sem diákságunk nem tudta, hová tegye ADY társait, mitévő legyen egy és más régebbi névvel, hát még olyanokkal, akiknek neve jegyzeteikben fel sem merült soha?

Tűnődve a rengeteg adat felett, elsőben is az fogja meg észleleteinket, hogy irodalmi

kritikánk és könyvismertetésünk képtelen utolérni könyvkiadásunkat. Ez nem csupán a szóban forgó két évre vonatkozik, máig érvényes megállapítás, sőt egyre félelmetesebb méretekben jelentkezik. De hadd szóljak konkrét adatokkal. Számos olyan ismert irodalomtudósunktól származó könyvet tud a Kozocsa-bibliográfia, amelyről egyáltalában nem jelent meg ismertető szó, sehol, semmi. Van olyan mű, amelyről éppen csak az akadémiai, kis példányszámú *Közleményekben* látott napvilágot ismertetés. Szembetűnő például, hogy a máig egyetlen JUHÁSZ Gyula-monográfiáról egyáltalában nem írt senki. Megjelent STOLL Béla rendkívül értékes, irodalmi múltunkat átvilágító, sok ismeretlenül kallódó művet napvilágra hozó gyűjteménye a magyar színhistóriákról, s mindössze egyetlen ismertetést közölték róla, azt is olyan folyóiratban, mely csak a szakember-előfizetők kezébe jut el. Egy kiváló népballada-gyűjteményünkről is csak a szaklap, az *Ethnographia* vett tudomást. A kuruc költészetéről megjelent kis antológiát senki sem vette figyelembe, a magyar parasztesék kitűnő válogatását is csak egyetlen egy rövid méltatás kísérte. VAS István *Szerелеm* című 657 lapos, rendkívül érdekes, szép gyűjteményéről nem írt egyetlen egy lapunk vagy folyóiratunk sem. ADY Endre költészetének érvénye ma nálunk sem kétséges, de sértő jelenség, hogy összes prózai műveinek FÖLDÉSSY-féle kiadásáról csupán az Akadémia folyóirata vett tudomást, a széles közvéleményben egy fodor sem kísérte. Nem járt jobban APÁCZAI CSERE János sem, válogatott pedagógiai műveiről egy szót sem közöltek lapjaink. Hát ARANY János? A KERESZTÚRY-féle összes költemények kiadásáról csak egy kritikát írtak; s a többi ARANY-kiadványról, szám szerint ötről, mindössze egyetlen egy cikk jelent meg. Folytathatom, mert tanulságos: BATSÁNYI János válogatott műveinek kiadásáról nem írtak, BERZSENYI Dánielről s a 925 lapos összes művek kötetéről ugyancsak nem írtak egy szót sem, CZUCZOR Gergely kiadása egy cikket kapott, akárcsak VAJDA János összes versei vagy NAGY Lajos könyvei.

De vannak élő, fiatalabb írónk, költőink, akiket ugyanúgy mellőzött a kritika, mint a nagy holtakat. Persze, ez nem norma szerint megy. Van élő író, akit méltán ért a megtisztelés, hogy az egész sajtó foglalkozott kimagasló könyvével; ilyen

például ILLYÉS Gyula, akinek *Dózsa*-drámájáról 24 kritika jelent meg. Nagy visszhangja volt — s van állandóan — MÓRICZ Zsigmondnak. Jó értékelésben volt része BABITSnak, KOSZTOLÁNYinak, régi klasszikusaink közül ma is vonzó például VÖRÖSMARTY. Arcpirító az egyenetlenség. Egyik kiváló fiatal költőnkéről egy szót sem írtak, viszont tizenkét kritika jelent meg arról a szerény verskötetről, amelynek írója egyik könyvkiadónk lektora! LACZKÓ Géza hatalmas és művészi RÁKÓCZI-regényéről csak két fővárosi lap s egy vidéki hetilap emlékezett meg, VERES Péter egyik könyvről csak az egyik megyei néplap írt, de egy azóta méltán elfelejtett filmünkről huszonnégy cikket produkált szeszélyes és nem őszinte kritikai életünk.

Beszélhetnénk irodalmunk elámulásáról, elmondhatnánk, hogy nincs igazi kritikánk, nincs nagy kritikuskunk, nincs kritikai nevelésünk, s ennek megfelelően nincs fiatal kritikusai gárdánk sem. Bár ne felejtjük, irodalmunk legújabb fejleményei némi reményt nyújtanak arra nézve, hogy ez az észlelet inkább csak a közelmúltra vonatkozik így teljes mértékben. Kozocsa bibliográfiájában sok adat úgy született meg, hogy az összeállító az írói arcképeket, tanulmányokat, albumokat, antológiákat sorra fölbontotta s írók szerint szétosztotta. Egyes vonatkozásokban pontatlan és pongyola volt, nem ragaszkodott például az időrendi regisztráláshoz, az év végén megjelent írások megelőzik az év elejiekét stb. Akad keveredés is: a személyi részben van olyan, ami az irodalmi művekhez illik. Ugyanaz az adat előfordul két helyen is a könyvben, ami zavaróan hat s legott bizalmatlanságot kelt. Holott egyébként megbízható tájékoztató, komoly útbaigazító könyv ez. Találomra ellenőriztem néhány adatát: precízek voltak. Kozocsa Sándor fiaival együtt dicséretes munkát végzett adottságai között. Lehetővé kéne tenni számára, hogy anyagát bővítse.

SZALATNAI REZSŐ

Jáki László: A magyar nevelésügyi folyóiratok bibliográfiája 1937—1958. Bp. 1962, Országos Pedagógiai Könyvtár. 91 l.

Az Országos Pedagógiai Könyvtár hézagpótló feladatra vállalkozott; a magyar nevelésügyi folyóiratok bibliográfiájának teljes feldolgozására. Az 1841—1936. évek

anyagát BARANYAI Mária — KELETI Adolf 1937-ben megjelent összeállítása tartalmazza, ennek mintegy folytatása JÁKI könyve, mely az 1937—1958. éveket dolgozza fel, míg 1959-től kezdve a könyvtár folyamatosan közzéteszi a hazai nevelési vonatkozású folyóirat-cikkek bibliográfiáját, amiről kumuláció kiadását is tervezi.

JÁKI László könyve V. WALDAPFEL Eszternek az egész munkáról világos áttekintést nyújtó előszava után 187 folyóirat bibliográfiai adatait közli. Névmutató, földrajzi és időrendi címjegyzék teszi teljesebbé a gondosan szerkesztett bibliográfiát, melyhez függelék gyanánt egy kis tanulmány csatlakozik *Adatok a pedagógiai folyóirat-irodalom történetéhez* címmel.

A bibliográfiai összeállítás a folyóirat-bibliográfiákban szokásos adatokat (cím, alcím, megjelenési hely, év, periodicitás, szerkesztő, kiadó, nyomda és ezek változásai) tünteti fel igen pontosan. Egyedül a folyóiratok mérete felőli tájékoztatás hiányzik, pedig ez sokszor hozzásegít ahhoz, hogy kellő képet alkothassunk magunknak a periodika felől. Ugyanígy nagyon hasznos lenne, ha ismernők az egyes folyóiratok átlagos terjedelmét. Erre vonatkozóan a folyóiratbibliográfiák általában nem szoktak adatokat közölni, holott a periodika terjedelme árulja el a leginkább, hogy mit valósít meg a folyóirat a címében és alcímében megadott programból. Az időrendi címjegyzékből nélkülözzük annak feltüntetését, hogy egy-egy évben milyen folyóiratok jelentek meg. A kutatók általában ezt keresik a leggyakrabban, mindenestre inkább, mint a folyóiratok indulási év szerinti összeállítását, amit az időrendi címjegyzék tartalmaz.

A kiadványnak külön értéket kölcsönöz a függelékben közölt kis tanulmány. Kitérő meglátással mutat rá arra, ami a számok mögött van. Meglepő például, hogy 1936-ban 72 pedagógiai folyóirat jelent meg, tehát ötször-hatszor több, mint az elmúlt években. JÁKI adatokkal mutatja ki, hogy ez a nagy szám korántsem jelenti azt, hogy a pedagógiai folyóiratirodalom súlya és hatékonysága 20—25 évvel ezelőtt ötször-hatszor nagyobb volt, mint ma. A sok folyóirat az erős szétforgácsolódásával és a színvonalcsökkenésével járt. De főleg az olvasóközönséggel volt nagy baj. A felszabadulás előtt a folyóiratok jó részénél a példányszám 100—500 között mozgott, amivel

szemben például a *Köznevelés* 1962-ben 28 000 példányban jelent meg. JÁKI rámutat a további fejlődés útjára is. A folyóiratkiadás centralizáltsága, mely az ötvenes években haladást jelentett a korábbi szétforgácsolódással szemben, ma már gátolón hathat. „A gyors ütemű fejlődés, az Irányelvek és az Oktatási törvény végrehajtása már nem a szocialista pedagógia alapjainak lerakását, hanem differenciált továbbfejlesztését igényli. Ezt a munkát azonban csak folyóirat-irodalmunk továbbfejlesztésével lehet elérni.”

JÁKI László sikerült könyvének tanulmányozása arról győz meg, hogy az Országos Pedagógiai Könyvtár nemcsak vállalkozott a magyar pedagógiai folyóiratok bibliográfiája kiadásának hézgapótló feladatára, hanem ezt a feladatot példás pontossággal és szép eredménnyel meg is oldja.

TAKÁCS MENYHÉRT

Kahla, Martti: Bibliografinen luettelo Neuvostoliitossa vuosina 1918—1959 julkaistusta suomalais-ugrilaisesta kirjallisuudesta. Laatinut Osa I. Tieteelliset tutkimukset ja artikkelit. Osa II. Sanakirjat — kielipit — oppikirjat — kielenhoito-ja ortografia-kysymykset.—Bibliograficeszkij ukazatel' finno-ugorskoj jazukovedesceskoj litareturü, izdanno v SzSzSzR sz 1918 po 1959 god. Csasz' I. Naucsnuie iszszedovanija i sztat/i. Csasz' II. Szlovári — grammatiki — usebniki — voproszi orfoöpii i orfografia. Helsinki, 1960—1962, Suomalais-ugrilainen Seura. 193(1); (2) 155 (3)l. (Különlenyomat a Suomalais-ugrilaisen Seuran Aikakauskirja—Jurnal da la Societé Finno-ougrienne 62., illettöleg 63. kötetébö.)

A finnugor és a szamojéd nyelvek kutatói igen nagy hálával és elismeréssel tartoznak a helsinki Egyetemi Könyvtár kiváló fiatal munkatársának, Martii KAHLÁ-nak, aki a finnugor nyelvtudomány problémáiban való alapos és széles körű tájékozottsággal, fáradságos munkával összegyűjtötte és mintaszerűen feldolgozta a Szovjetunióban 1918—1959 között kiadott, a finnugor és szamojéd nyelvekre vonatkozó szakirodalmát.

A szerző művének anyagát nagyrészt Helsinki tudományos könyvtáraiban szovjet bibliográfiai művekből gyűjtötte, de kiegészítette azokkal az értékes adatokkal.

amelyeket 1957—1962 között a Szovjetunióban tett tanulmányútjain ő maga kutatott fel Moszkva, Leningrád, továbbá az észti, a karjalai és a komi (zürjén) autonóm területek fővárosainak könyvtáraiban és tudományos kutató intézeteiben. A II. rész anyagát a szerző még nem tekinti lezártnak: a moszkvai Lenin Könyvtár gazdag gyűjteményében sem teljes az egyes autonóm területeken megjelent könyvanyag, a votjákok, a cseremiszek és a mordvinok területére tervezett útja pedig nem valósulhatott meg, s éppen ezért a votják (udmurt), cseremis (mari) és mordvin nyelvekre vonatkozó bibliográfia még pótlásokra szorul.

A tartalomjegyzéket mindkét részben az előszó követi: a szerző finn és orosz, illetőleg a II. részben magyar nyelven is ismerteti anyaga csoportosításának és feldolgozásának szempontjait, valamint a technikai kérdésekben követett eljárását. A rövidítések és azok magyarázatát tartalmazó jegyzékek kiegészítésül a szerző a II. részben felsorolja azokat a finn és magyar tudományos könyvtárakat, amelyekben a II. részben közölt művek egy része megtalálható.

KAHLA művének I. része szerzők szerinti betűrendben magában foglalja a Szovjetunióban 1918—1959 közötti négy évtizedben, illetőleg az észti, lett és litván autonóm területeken az 1940 júliusa után megjelent, finnugor és szamojéd nyelvekre vonatkozó tudományos műveket, értekezéseket, cikkeket, a nyelvtörténeti módszerrel készült nyelvtanokat, továbbá a tudományos fokozatok elnyerésére szolgáló disszertációkat, illetőleg ezeknek a szerzőktől származó referátumát, az észti diplomamunkákat, a tudományos dolgozatokról szóló bírálatoakat, a tudományos kutatóintézetek munkáját ismertető beszámolókat és jelentéseket, valamint a finnugor nyelvek kutatóiról írt méltatásokat és nekrológokat, beleértve a kéziratban levő anyagot is. Ez a rész tartalmazza a megfelelő címszó alatt a fontosabb gyűjteményes művek, sorozatok, emlékkönyvek tartalomjegyzékét is teljes egészében vagy az ide tartozó cikkek címének közlésével. Az I. rész anyaga két fejezetre tagolódik: 1. az észti és más nyelvű latin betűs művek és cikkek bibliográfiája (9—54. l.); 2. az orosz nyelvű és más nyelvű cirillbetűs művek és cikkek bibliográfiája (55—175 l.). Az I. rész használhatóságát és tudományos értékét nagymértékben

emeli a részletes tárgymutató: a finnugor és az általános nyelvtudomány kapcsolatai; a finnugor nyelvtudomány története és mai feladatai; az egyes finnugor nyelvek (szamos alcsoporttal); a szamojéd nyelvek; bibliográfiák; tanulmányutak; nyelvtudományi társaságok és kutatóintézetek; személyi hírek (176—193. l.). A tárgymutatóban szereplő számok a sorszámmal ellátott művekre illetőleg cikkekre utalnak.

A II. rész anyagát nyelvek szerint csoportosította a szerző egységes szempontok alapján: szótárak és szójegyzékek; leíró nyelvtanok; gyakorlati célokat szolgáló nyelvkönyvek; nyelvhelyességi és helyesírási kérdésekkel foglalkozó művek és cikkek. A bibliográfiában nem szerepelnek és ábécék és az iskolai olvasókönyvek, sem pedig — a vogul-osztják és a szamojéd nyelvek kivételével — a nyelvtanítás módszerét tárgyaló művek és cikkek. (Elvétve a finn, illetőleg az észti nyelv csoportjában mégis találunk metodikai műveket, pl. a 18., 21. és 57. lapon.) Ebben a részben különösen érdekel bennünket az Ukrán SzSzk területén megjelent magyar nyelvű szótárak és szójegyzékek, iskolai nyelvtanok és nyelvkönyvek, helyesírási szabályok bibliográfiája (132—135. l.).

A II. rész végén helyesbítéseket és kiegészítő adatokat közöl a szerző az I. részhez, és felsorolja azokat a teljesen vagy részben finnugor tárgyú folyóiratokat és sorozatokat, amelyek megtalálhatók Finnország tudományos könyvtáraiban.

KAHLA tanulmányútjait és becses művének megjelenését a finnországi humán tudományok állami bizottsága, a finn-magyar kulturális bizottság és a nagymúltú helsinki Finnugor Társaság áldozatkészsége tette lehetővé. Vajon nem lehetne remélni a Szovjetunió területén megjelent finnugor vonatkozású etnológiai és őstörténeti művek és cikkek szakbibliográfiájának feldolgozását és kiadását is?

N. SEBESTYÉN IRÉN

Schiller Bibliographie 1893—1958. Bearbeitet von Wolfgang VULPIUS. Weimar, 1959, Arion Verlag. 569 l.

A klasszikus német irodalom kutatásával és kiadásával megbízott weimari Nationale Forschungs- und Gedenkstätten kiadásában megjelent új *Schiller-bibliográfia* méltó koronája a Magyarországon is nagy

szeretettel megünnepeelt SCHILLER-évfordulóknak (1955, 1959). A bibliográfiát azonban nemcsak az évfordulók alkalmából felbuzdult kegyelet hívta életre, hanem az igény is, mely a germanisztika régi adóságának törlesztését várta. Max KOCHnak a GOEDEKE-ben közölt bibliográfiája 1893-ban jelent meg (Karl GOEDEKE: *Grundriß zur Geschichte der deutschen Dichtung*, V. köt. 97—237. l.), és a modern SCHILLER-kutatónak KÖRNER vagy KOSCH erősen, bár jól szelektált anyagával kellett megelégednie. (J. KÖRNER: *Bibliographisches Handbuch des deutschen Schrifttums*, Bern, 1949. — W. KOSCH: *Deutsches Literatur-Lexikon*, Bern, 1949—1958.) De VULPIUS új bibliográfiája a GOEDEKE-sorozat bibliográfiájánál is nagyobb feladatot vállalt magára: nemcsak a költővel foglalkozó irodalomtörténészek, tanárok, dramaturgok számára akar a lehető legnagyobb részletességgel feltárt anyagot szolgáltatni, hanem illusztrálni kívánja SCHILLERnek más népek irodalmára gyakorolt hatását és ezen át a világirodalomban elfoglalt helyét. Ennek a feladatnak az elvégzéséhez Buenos Aiestől Tokióig széles körű nemzetközi segítséget kapott a szerző. Az Országos Széchényi Könyvtár is rendelkezésére bocsátotta az akkor még kéziratban levő *Schiller Magyarországon* c. összeállítását. A kötet magyar anyaga így csaknem teljesnek mondható, míg M. KOCH 1893-ig terjedő bibliográfiája csak egy-két, nagyrészt WÜRZBACHTÓL átvett magyar adatot közöl. Pedig SCHILLER költészetének a magyar és más nemzeti irodalmakban való fellépésére éppen az 1893-ig eltelt idő szolgáltatja a legfrissebb és legizgalmasabb adatokat.

Természetesen VULPIUS bibliográfiája sem törekszik teljességre, főleg a hazai (német) anyag tekintetében. Nem is volna célszerű pl. az ötödrangú műkedvelő és iskolai kiadások regisztrálása, csak feleslegesen duzzasztaná az amúgy is hatalmas, 7202 tételt számláló anyagot. A válogatás szempontjairól az előszó kimerítő tájékoztatást nyújt. Itt-ott lehetne ellenvetéseket tenni (talán az általános irodalomtörténeti kézikönyvek felsorolását egészen el lehetett volna hagyni?), de ezek a munka érdemét nem csökkentik.

Az anyag elrendezése rendkívül sokrétű és talán éppen ezért nem minden esetben egyértelmű. Előszó pl. nem vilá-

gos, hogy mi a különbség „Schiller szellemi egyéniségének méltatása” és „politikai ideológiai világlképe” között, és miért kell a kettőt egymástól teljesen elválasztva tárgyalni. Csak az anyag fellapozása után tudjuk meg, hogy e címek alatt az összefoglaló életrajzokat és értékeléseket, illetve SCHILLERnek a különböző tudományokhoz és kerkérdésekhez való viszonyát kell értenünk. Az ilyen egymásba kapcsolódó csoportoknál sokat segítenek a bőkezűen elhelyezett utalók. A levelezést nagyszerűen feltárja a levélírók és címzettek szerinti kettős mutató. A könyvnek legérdekesebb és hasonló vállalkozásoknál példamutatónak vehető fejezetei a képzőművészeti (SCHILLER-emlékművek, -plakettek, -festmények) és a kultúrpolitikai (kiállítások, egyesületek, SCHILLER-paródiák) részek.

VIZKELETY ANDRÁS

Két új külföldi orvosi folyóiratjegyzék.

SCHMIDT, Hans Joachim: *Index der zahnärztlichen Zeitschriften der Welt*. Stuttgart, 1962, Deutsche Dokumentationsstelle für zahnärztliches Schrifttum. 125 l. — *Periodica medica Upsaliensia*. Sammanställad av Åke DINTLER. 3. uppl. Uppsala, 1962, Universitetsbiblioteket. V, 218 l.

A folyóiratoknak a tudományos kutatásban egyre növekvő jelentőségét bizonyítják a különböző jellegű jegyzékek, amelyek egymás után jelennek meg. Az orvostudomány ilyen segédkönyvei közül legújabbban egy szakma (a fogorvostudomány), illetve egy város (Uppsala) folyóiratjegyzéke jelent meg.

Az első kiadvány a fogorvostudomány és a fogorvosi gyakorlat kérdéseivel foglalkozó 1255 folyóirat adatait tartalmazza. Az adatgyűjtésbe a szerkesztő számos országból vont be munkatársakat, így 58 ország folyóiratait sikerült összegyűjtenie. Nemcsak a most is megjelenő periodikákra terjedt ki figyelme, hanem a tudományág valamennyi már megszűnt orgánumát is igyekezett felkutatni. (A legrégebbiek: *Der Zahnarzt*, Berlin, 1846—1872 és *Transactions of the Odontological Society of Great Britain*, London, 1856—1907.)

Minden folyóiratról a következő adatokat közli: cím, alcím, éven belüli füzetek száma, nyelve, indulási és megszűnési éve, előzménye, folytatása, megjelenési hely,

a kiadó pontos címe, az ISO-ajánlás szerinti címrövidítés. Az adatok közül egyeseket, különösen az indulási és megszűnési évre vonatkozózt több folyóirat esetében nem tudta a szerkesztő felkutatni, ilyeneknél is jelzi azonban, ha a lap már megszűnt. A címrövidítés terén a korábbi német gyakorlattól eltér, hogy a nemzetközi egyezés rövidítés terjedését segítse elő.

A feldolgozott folyóiratok közül a legtöbb az Egyesült Államokban jelent meg (397), utána Németország (142) és Franciaország (100) következik. A gyűjtés teljességét legkönnyebben a magyar periodikák ellenőrzése útján tudjuk megállapítani. A kiadvány 13 magyar folyóirat adatait tartalmazza, többet azonban hiányosan vagy tévesen. (Pedig magyar munkatárs is támogatta a szerkesztőt az adatgyűjtésben!) A jelentősebb stomatológiai szakfolyóiratok szerepelnek is, de több rövidéletű lap hiányzik, különösen a gyűjtésbe bevont fogtechnika köréből.

A jegyzék első jelentősebb próbálkozás ezen a tudományterületen, ezért hiányosságait az úttörés nehézségeinek tudhatjuk be. A könnyebb használhatóságot azonban rendkívül növelte volna, ha betűrendes címmutatót is csatoltak volna a kötethez, mert az országok szerinti felsorolás nem a leggyakrabban felmerülő szempontnak felel meg.

Az uppsalai egyetemi könyvtár izléses sokszorításban megjelent kiadványa közvetlen gyakorlati célokat szolgál: a város különböző könyvtáraiban, elsősorban az egyetem központi, valamint intézeti és klinikai könyvtáraiban található folyóiratok lelőhelyjegyzékét kívánja az olvasók kezébe adni. Ezért a bevezetőben útmutatást nyújt a folyóirat-kérőlapok helyes kitöltésére is.

A jegyzéknek ez a harmadik kiadása már, s most mintegy 3000 periodika címét és lelőhelyét tartalmazza. Ezek között sok a határterületi folyóirat (kémia, állattan stb.) is, de így is igen gazdag választékkal rendelkezik ez a svéd egyetemi város. A folyóiratok túlnyomó része ugyanis ma is rendszeresen jár, a régebbiek közül csak a kutatásban ma is használatos legfontosabbakat szerepeltetik.

Az egyes folyóiratokról igen kevés adat közölnek: a címen kívül csak az összefüggések (előzmény, folytatás, föllep) szerepelnek az első hasámban. A többi hasáb

a lelőhelyekre utal. Az egyetemi könyvtár esetében a raktári jelzetként használt szakcsoport jele található. Minden esetben pontosan közlik, hogy a folyóiratsorozatból mi van meg a feltüntetett könyvtárban. Feltűntetik még az évfolyamon belüli hiányosságot is a „defekt” jelzéssel.

A kiadványnak elsősorban a lelőhelyként szereplő könyvtárak olvasói számára van jelentősége, de mi is felhasználhatjuk mind a könyvtárközi kölcsönzésben, mind a tájékozódásban egyes külföldi folyóiratok esetében, mert a legtöbb orvosi folyóiratjegyzékkel szemben ez évfolyam(kötet)-számot és évszámot közöl.

DÖRNYEI SÁNDOR

Tombor Tibor: A könyvtári állomány védelme. A könyvhigiénia alapjai. Bp. 1961. 200 l. (Az Országos Könyvtárügyi Tanács kiadványai 10.)

Szakirodalmunkban bőven találunk könyveket, hosszabb-rövidebb tanulmányokat a könyvtárak történetére, a könyvek feldolgozására, az olvasószolgálatra, bibliográfiák szerkesztésére, dokumentációs problémákra, de sajnálatosan keveset — összesen néhány cikket — az állományvédelemre, a penész, a férgek, a por, a nedvesség elleni harcra. Pedig aki a Széchenyi Könyvtárban forgatott már 50—100 év előtti, sárguló, töredező hírlapévfolyamatokat, aki egy évtizeddel ezelőtt látta a Pécsi Egyetemi Könyvtár aranytermében pusztító rovarlégőket, aki járt már könyvritkaságokat rejtő penészszagú raktárakban, az tudja, hogy ezen a téren sok a tennivaló, sőt sok a halaszthatatlan tennivaló. Ennek a célnak a szolgálatában írta meg TOMBOR Tibor könyvét. Ha semmi mást nem tett volna, mint azt, hogy felhívta erre a figyelmet, már akkor is dicséretet érdemel.

A mű két részből áll. Az első lényegesen hosszabb, és a megelőző könyvvédelmet tárgyalja. Beszél a papírról és megöregedéséről, a napfény és a tűz elleni védelemről, a tűzrendészeti előírásokról, a levegőben levő por, nedvesség és kéndioxid okozta károkról. Ismerteti a baktériumok, penészgombák, rovarok és emlősök pusztításait, valamint a kiirtásukat célzó eljárásokat. Külön fejezetek foglalkoznak a háborús károkkal és a rendszer használatból származó rongálódásokkal. A második, elég

rövidre szabott rész a restauráló és konzerváló eljárásokat veszi sorra, a velük kapcsolatos és szükséges kémiai vizsgálatokat, a papír és pergamen tartósítását, megerősítést, kiegészítést, a kifakult részek láthatóvá tételét és a régi bőrkötések megóvását.

A szerző lelkiismeretesen áttanulmányozta a vonatkozó szakirodalmat. Külön bibliográfiát nem csatolt művéhez, de ezt bőven pótolja a jegyzetanyag. Aki a könyvhigiénia problémáiról további tájékoztatást akar, itt megtalálhatja a szükséges anyagot. Utal arra is, hogy sok restaurálási és konzerválási kérdésben még ma sem alakult ki egységes álláspont. Több eljárásról a külföldi könyvhigiéniai intézetek szakemberei sem tudják megállapítani, hogy valóban ajánlhatók-e, és nem vezetnek-e a kezelésbe vett papír vagy pergamen későbbi, még súlyosabb károsodására.

A könyv nálunk úttörő jellegű, s ebből fakad egy-két hiányossága. Kicsit egyenetlen. Néhol túl rövid, például *A könyvtári állomány védelme a használat során* című fejezet csupa általánosságot, köztudomású dolgot mond. Viszont nagyon hiányolok egy részletes beszámolót a magyar könyvtárak könyvhigiéniai helyzetéről: hol, mikor, milyen károk keletkeztek? hogyan és milyen sikerrel próbálkoztak védekezni ellenük? jelenleg mi a legsürgősebb tenni-való? a felületes megállapítás szerint nem veszélyeztetett állományban a hazai viszonyok közt megelőzés céljából milyen vizsgálatokat célszerű végezni? Tudom, hogy ezekre a kérdésekre a megfelelő irodalom hiányában csak további fáradságos utánjárással lehet felelni, de ezek a feleletek igen-igen fontosak lennének!

Szívesen olvastam volna részletesebb elemzést arról, hogy a második világháborúban valóban súlyosabb károk érték-e azokat a könyvtárakat, amelyek állományukat nem telepítették ki, mint azokat, amelyeket vidékre szállítottak.

A könyv 25 állati pusztítót képen is bemutat. A sokszorosítás — sajnos — elég gyatra. A természetes nagyság nincs mind-egyiknél jelezve, márpedig ez a körülmény az ábra alapján való felismerést nagyon megnehezíti. Valamennyi kártevőt nem lehet lerajzolni, de a kiválasztás nem mindig szerencsés. Például a ritkán előforduló gyepi hangya helyett jobb lett volna a közönséges tolvajbogár képét reprodukálni, mert ez **TOMBOR** szerint „a könyveknek különösen veszélyes kártevője”.

A mi viszonyaink közt a kötet által említett sok követelmény (légkondicionálás, övezeti porvédelem, szűrt fény a raktárakban stb.) jó ideig *jánbor óhaj* marad. Mégis arra kell törekednünk, hogy amit lehet, azt már most megtegyük könyveink védelmében. Törekedjünk arra, hogy minden nagyobb könyvtárban legyen egy-egy könyvhigiéniai felelős! Használjuk ki a képesítési rendelettel kapcsolatban rendezett és rendezendő szaktanfolyamokat, és iktassuk be anyagukba a legfontosabb állományvédelmi ismereteket!

Az Országos Könyvtárügyi Tanács **TOMBOR** könyvét ötszáz példányban, házi sokszorosításban adta ki. Fontossága miatt jóval nagyobb példányszámot és nyomdai kivitt érdemelt volna, kezelhetőségét pedig tárgymutatónak kellene megkönnyíteni.

VÉRTESY MIKLÓS

TARTALOM

<i>Berlász Jenő</i> : Dernschwam János könyvtára. A hazai humanizmus történetéhez I. — Die Bibliothek des ungarländischen Humanisten J. Dernschwam	301
<i>M. Pásztor József</i> : Szabad Írás. Irodalmi lap 1934-ben — Szabad Írás. Eine literarische Zeitschrift aus dem Jahre 1934	317

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

<i>Scheiber Sándor</i> : Újabb lapok Májmúni Misne Tórájának egy ősnymotatványából	326
<i>Szigeti Kilián</i> : A Mátyás-Graduale eredetének kérdése	327
<i>Csapodi Csaba</i> : Sajtóhibából lett „hiteles korvina”	332
<i>Valkó Arisztid</i> : Mátyás király könyvtárának maradványai és Arany János	333
<i>Kelecsényi Ákos</i> : Nagy István élete és gyűjtőmunkája	334
<i>Scher Tibor</i> : Goldziher Ignác és a nemzetközi könyvkölcsönzés	340

MAGYAR KÖNYVESHÁZ

<i>Borsa Gedeon</i> : Régi magyarországi nyomtatványok a cseh- és morvaországi gyűjteményekben	344
<i>Nagy Barna</i> : Gálszécsi István énekeskönyvének második, nagyrészt ismeretlen kiadása	347
<i>Dörnyei Sándor</i> : A XVI. századi szegedi nyomda kérdése	357
<i>Bohus Jenő</i> : Ungarischer oder dacianischer Simplicissimus	362

FIGYELŐ

<i>Kozocsa Sándor</i> : Gulyás Pál (1881—1963)	363
<i>Máté Károly</i> : Fitz József 75 éves	364
<i>Tombor Tibor</i> : Tízéves a „Tudományos és Műszaki Tájékoztatás”	365
<i>Déri Miklósné</i> : A műszaki dokumentáció iránti igény vizsgálata	368
HÍREK: Benyovszky Móric és a magyar könyvnyomtatás a XVIII. században — Jacques Kayser (<i>D. B.</i>) — Kalauz nemzetközi tudományos szervezetek dokumentációs tevékenységéhez (<i>k.b.</i>) — Újabb mutató a Zentralblatt für Bibliothekswesenhez — Új dokumentációs módszer (<i>Dr.</i>) — A Coronelli-Szövetség bécsi kongresszusa (<i>F.</i>) — Berlini könyvtári kalauz (<i>Gombocz István</i>) — Adatok a Szovjetunió könyvkiadásáról — Szovjet Byron kiadás (<i>Barlay László</i>)	371

SZEMLE

Négy könyvtári évkönyv (Ism. <i>Kéki Béla</i>)	374
Steinberg, S. H.: Five hundred years of printing (Ism. <i>Kőhalmi Béla</i>)	377
Ruf, Paul: Säkularisation und Bayerische Staatsbibliothek (Ism. <i>Tóth András</i>)	379
Libri e stampatori in Padova (Ism. <i>Vértesy Miklós</i>)	381
Kozocsa Sándor: A magyar irodalom bibliográfiája 1956—1957 (Ism. <i>Szalatnai Rezső</i>)	381
Jáki László: A magyar nevelésügyi folyóiratok bibliográfiája 1937—1958 (Ism. <i>Takács Menyhért</i>)	383
Kahla, Martti: Bibliografinen luettelo Neuvostoliitossa vuosina 1918—1959 julkaistusta suomalais-ugrilaisesta kirjallisuudesta (Ism. <i>N. Sebestyén Irén</i>)	384
Schiller-Bibliographie 1893—1958 (Ism. <i>Vízkelety András</i>)	385
Két új külföldi orvosi folyóiratjegyzék (Ism. <i>Dörnyei Sándor</i>)	386
Tombor Tibor: A könyvtári állomány védelme (Ism. <i>Vértesy Miklós</i>)	387

TABLE DES MATIÈRES

<i>J. Berlász</i> : La bibliothèque de János Dernschwam. Contribution à l'histoire de l'humanisme en Hongrie I.	301
<i>J. M. Pásztor</i> : Une revue littéraire hongroise en 1934: Szabad Írás (Avec résumé en allemand) ..	317

CONTRIBUTIONS HISTORIQUES

<i>S. Scheiber</i> : Feuilles nouvellement découvertes d'un incunable de „Misne Thora” de Maimonide	326
<i>K. Szigeti</i> : Sur la provenance du Graduel du roi Mathias	327
<i>Cs. Csapodi</i> : Un manuscrit présumé corvinien authentique à cause d'une erreur typographique	332
<i>A. Valkó</i> : Les restes de la bibliothèque du roi Mathias et le poète János Arany	333
<i>A. Kelecsényi</i> : Un bibliophile hongrois, István Nagy	334
<i>T. Scher</i> : Ignác Goldziher et les commencements du prêt international entre bibliothèques ..	340

ANCIENS IMPRIMÉS HONGROIS

<i>G. Borsa</i> : Anciens imprimés de Hongrie dans les bibliothèques de la Bohême et de la Moravie	344
<i>B. Nagy</i> : La seconde édition peu connue du chansonnier de István Gálszécsi	347
<i>S. Dörnyei</i> : L'imprimerie à Szeged au XVII ^e siècle	357
<i>J. Bohus</i> : Ungarischer oder dacianischer Simplicissimus	362

CHRONIQUE

<i>S. Kozocsa</i> : Pál Gulyás (1881—1963)	363
<i>K. Máté</i> : Le 75 ^e anniversaire de József Fitz	364
<i>T. Tombor</i> : Le dixième anniversaire de la revue „Tudományos és Műszaki Tájékoztatás” ..	365
<i>M. Déri</i> : Enquête sur les besoins en matière de documentation technique	368
NOUVELLES	371

COMPTES RENDUS CRITIQUES

Quatre annuels de bibliothèque (<i>B. Kéki</i>)	374
Steinberg, S. H.: Five hundred years of printing (<i>B. Kőhalmi</i>)	377
Ruf, Paul: Säkularisation und Bayerische Staatsbibliothek (<i>A. Tóth</i>)	379
Libri e stampatori in Padova (<i>M. Vértesy</i>)	381
Kozocsa Sándor: A magyar irodalom bibliográfiája 1956—1957 (<i>R. Szalatnai</i>)	381
Jáki László: A magyar nevelésügyi folyóiratok bibliográfiája 1937—1958 (<i>M. Takács</i>) ..	383
Kahla, Martti: Bibliografinen luettelle Neuvostoliitossa voutsina 1915—1959 julkaistusta suomalais-ugrilaisesta kirjallisuudesta (<i>I. N. Sebestyén</i>)	384
Schiller-Bibliographie 1893—1958 (<i>A. Vizkelety</i>)	385
Deux nouvelles listes des périodiques médicales (<i>S. Dörnyei</i>)	386
Tombor Tibor: A könyvtári állomány védelme (<i>M. Vértesy</i>)	387